

אם כיפרו הבעלים⁽³³⁹⁾ לאחר שנמצאה הראשונה, תמות. הואיל ודחווה בידים. וכן ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, כולן ימותו.

וכל אחת מחמש החטאות אינה עושה תמורה, ולא נהנין מדרבנן, ולא מועלין, מדאורייתא אין בהם דין מעילה, כמבואר.

יא-א ובלו שתיים האחרונות, אם עד שלא כיפרו הבעלים, כלומר, לא רצו להתכפר באחרת, ונמצאה הראשונה, ואינו יכול להקריבה, מפני שעברה שנתה או מפני שהיא בעלת מום, והואיל ולא דחאה בדיים ולא הקריב אחרת תחתיה, תרעה עד שתסתאב, שיפול בו מום ותמכר [ובנמצאת בעלת מום, תמכר מיד⁽³⁴⁰⁾] ויביא⁽³⁴¹⁾ בדמיה בהמה אחרת לחטאתו.

וכיון שהם קדושים קדושת דמים, ודמיה עתידין להיקרב, הילכך: עושין תמורה, כמבואר במסכת תמורה [כא] שקרבן העומד לרעייה, עושה תמורה.

ומועלין בה, מפני שהיא קדושה קדושת דמים⁽³⁴²⁾.

גמרא:

הגמרא מבררת: מאי שנא רישא, דלא קא מיפלג, ומאי שנא סיפא דקא מיפלג⁽³⁴³⁾, כלומר, למה שנתה אותם המשנה בשתי בבות, שלש הראשונות ואחר כך שתיים האחרות, ולמה לא נשנו חמשתן ביחד⁽³⁴⁴⁾?

ממנה דין מיתה, כנ"ל.

339. גירסת רש"י ראה בהערה הקודמת.

340. כן כתבו רש"י ותוס' ועוד ראשונים.

והתוס' מפרשים עוד, שיתכן שנמצאת עם מום עובר, ומיד נדחית מהקרבן מזבח, ותרעה עד שיפול בו מום קבוע.

וכבר העיר החק נתן שבגמרא תמורה [שם] דנה הגמרא במום עובר, עיין שם בפירש"י ותוס'.

341. גירסת השיטה מקובצת.

342. כן כתבו המיוחס לרש"י ורבינו גרשום.

וכתב האחיעזר [חלק שני סימן מו] שבודאי אין כוונתם לומר שיש עליה רק קדושת דמים, וכידוע, יש הרבה חילוקי דינים בין מעילה בקדושת הגוף לבין קדושת דמים, כמבואר

בפרקים הבאים, כגון לגבי דין מועל אחר מועל [מבואר לקמן] ולגבי דבר שאין בו שוה פרוטה [מבואר בהערה 5],

אלא, כתב האחיעזר, שמפני שיש להקדש צורך בה לדמיה, לא פקעה ממנה קדושתה קדושת הגוף.

וראיתו היא, הלא עתה אין לה שווי ממון עד שתסתאב, אלא שהיא דבר הגורם לממון, והרי קיימא לן [פסחים כט] שדבר הגורם לממון אינו כממון, ואם תמצי לומר שקדושתה היא קדושת דמים, למה מועלין בה עד שיפול בו מום? ועיין שם שמאריך.

343. גירסת השיטה מקובצת. ובגמרא תמורה: מאי טעמא לא תני להו גבי הדדי, אלא פליג להו?

344. כן פירש רש"י במסכת תמורה וכן פירשו התוס'. ועיין חק נתן.

בהם. משנתנו נשנית במסכת נזיר [כד ב] והובאה במסכת מנחות [ד ב], ומתפרשת כאן על פי פירוש רש"י שם.

נזיר בגמר נזירותו בטהרה מביא שלשה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים⁽³⁴⁶⁾.

המפריש מעות לנזירותו, והמעות היו "סתומין", כלומר, שלא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים⁽³⁴⁷⁾, מכל אותן המעות לא נהנין, אסור להנות, מפני שיש בהן דמי עולה האסורה בהנאה⁽³⁴⁸⁾, ולא מועלין, הנהנה מהם לא מעל, ואינו משלם לא חומש⁽³⁴⁹⁾, ואינו מביא אשם מעילות, מפני שהן ראויין לבוא כולן שלמים, דבכל מעה ומעה שבהן יכול להביא בהם שלמים⁽³⁵⁰⁾, ובשלמים הרי אין מועלין, כדין קדשים קלים לפני זריקת דמים, כמבואר

ומתצינן: כי רישא פסיקא ליה, הדין הוא החלטי, ולעולם ימותו, ואפילו לא כיפרו באחרת, ואילו סיפא לא פסיקא ליה, אינו מוחלט שימותו, אלא אם נתכפרו באחרת. והואיל ודינם אינו שוה, לפיכך חילקתם המשנה לשתי בבות⁽³⁴⁵⁾.

ומקשינן: למה נשנתה המשנה. כאן, הא תנא ליה [לה] הלא כבר נשנתה, גבי, שם במסכת תמורה?

ומתצינן: תנא התם, שם נשנתה משום, דין תמורה, ודרך אגב שנתה גם דין מעילה. תנא הכא משום מעילה, ודרך אגב שנתה גם דין תמורה.

מתניתין:

המשנה ממשיכה לדון בקדשים שאין מועלין

346. וכתב רש"י [שם]: אין המשנה מדברת בנזיר שנטמא, כי נזיר טמא מביא גם אשם, ובמשנה לא מוזכר אשם.

347. כן כתב בפירוש המיוחס לרש"י. ועיין שם במסכת נזיר [פרק ד משנה ד] מה נקרא מעות סתומין. ועיין תוס' יום טוב ורש"י שם.

348. כן כתב רש"י [שם]. וכוונתו, שעל אף שאין איסור מעילה מן התורה, אבל ודאי שישנם איסורים אחרים מן התורה, ועיין בהערה 54, ועיין תפארת ישראל.

349. תפארת ישראל. ועיין בהערה הבאה.

350. כן מפרש רש"י [שם]. והקשה המיוחס לרש"י: מה הטעם לתלות לקולא על כל מעה ומעה, ומדוע לא נתלה לחומרא? ומתוך, שאם

אבל בפירוש המיוחס לרש"י מפרש: למה בשלושת הראשונות לא חילקה המשנה בין כיפרו באחרת לבין לא כיפרו באחרת. ורש"י ותוס' לא פירשו כן, כי בשלש הראשונות לא שייך כלל לחלק בין כיפרו ללא כיפרו. וכן כתב בפירוש ב.

345. עיין שיטה מקובצת, שתירוץ זה אתי שפיר רק אליבא דריש לקיש, הסובר [שם] שדברי המשנה עברה שנתה, היינו אבדה ועברה שנתה, ובה גם חילקה המשנה בין כיפרו ללא כיפרו, אבל להחולק עליו [אם יש אמורא החולק עליו!], וסובר, שעברה שנתה מדובר בלא נאבדה, ותמות בין אם כיפרו ובין אם לא כיפרו, לא מתורצת קושיית הגמרא, ויקשה למה לא נשנתה עברה שנתה עם שלש חטאות הראשונות?

[אבל עיין ברמב"ם] פרק א מהלכות מעילה הלכה ה' שבכל ספק מעילה פטור אף מחומש. וכתב עליו התפארת יעקב, שאין כאן שייכות לדין ברירה. אלא, כיון שיכול לשנות כל מעה ומעה לשלמים, אם כן, לא נתפס עדיין על המעות שם חטאת. ועיין לקמך הערה 357.

אבל מדברי המיוחס לרש"י לא משמע כן, שהוא מתרץ, כנ"ל, משום חולין בעזרה. משמע שהמעות אכן מעורבים, אלא שיש "לתלות" שמעה זו הוא של שלמים. ואילו לדברי התפארת יעקב אין על כל המעות לא שם חטאת ולא שם שלמים, ואין כאן שום ספק של הכנסת חולין לעזרה

וכתב במשנת רבי יעקב, שלא שייך כאן דין ברירה כלל. דדוקא אם אכן הפריש בסוף מהמעות לעולה חטאת ושלמים, שייך לומר שהוברר הדבר למפרע שאלו לחטאת ואלו לשלמים. אבל כאן, הרי מעולם לא הגיע לידו בירור.

המשנה למלך [הלכות מעילה פרק ז הלכה ו'] דן אם שייך לומר על המעות ביטול ברוב, דהיינו שמיעוט מעות השלמים בטלים ברוב מעות חטאת ועולה.

ומביא בשם מהר"י אלפאנדארי, להוכיח מכאן שמטבע אינו בטיל מרוב חשיבותו [כמו דבר שבמנין וחתוכה הראויה להתכבד], שאם לא כן, למה אין מועלין, הלא מעות השלמים בטלים ברוב. [ויש כאן אריכות דברים בעצם ההלכה שדבר חשוב אינו בטל, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן].

וכתב עליו המשנה למלך, שלא ירד לסוף דעתו, שעד כאן לא מצאנו דיני ביטול, אלא, באיסור מועט הבטל ברוב היתר, ומעולם לא שמענו שרוב איסור יהפוך את מיעוט ההיתר לאיסור. ובפרט לחייבו מלקות כרת או קרבן. וכבר האריכו האחרונים בהלכה זו.

נאמר כן, לא נצא מכלל ספק, שהרי מכל מקום, יש בהן דמי שלמים שאינם בני מעילה, ואם יביאו עליהן אשם מעילות מספק, יצא, שנקל עליו באיסור הבאת חולין בעזרה. וזה לא יתכן שמחומרת מעילה יצא קולא באיסור אחר, לפיכך, אינו מביא קרבן מעילה.

וכתב התוס' יום טוב: ולפי הסבר זה, אם יהנה מכל המעות, אכן ימעל. וכן כתב הלקוטי הלכות וכן כתב בפירוש ב. אבל הקרן אורה סובר שגם לדעת רש"י לא ימעל בכל המעות, וכן כתב בשושנים לדוד.

וכתב התוס' יום טוב שלא משמע כן מלשון המשנה "ולא מועלין". אלא, כתב התוס' יום טוב, נראה כפירוש התוס', שהטעם שאין מועלין מכל המעות, הוא, משום שאם הפריש מעות סתומין, יכול להביא מכל המעות את קרבן השלמים, ויוסיף מביתו מעות לחטאת ועולה. נמצא, שבכל המעות אין מועלין.

וכן כתב הרמב"ם [פרק ד מהלכות מעילה]. ובהערה 357 יתבאר מחלוקת רש"י ותוס' בשם הגרי"ז.

וזה לשון פירוש הרא"ש [נזיר שם] "מפני שראוין לבוא כולם שלמים: שמא ירצה, יקנה בהם בהמה שמינה וגדולה לשלמים, וממעות אחרים יקנה חטאת ועולה. ואין מעילה אלא בדבר שהוא מבורר שהוא קדוש לדבר הראוי למעול בו. [ומדבריו משמע שהוא דין בהלכות "מעילה". ועיין שם [הערה 357] בשם הגרי"ז.

התפארת ישראל הקשה על שיטת רש"י, הסובר שעל כל מעה ומעה יש לומר שהוא של שלמים, הרי קיימא לן שבאיסור דאורייתא אין ברירה, ואם כן, איך שייך לומר שהוברר הדבר שהוא של שלמים. [ולפי פירוש הרא"ש אינה קושיא כלל]. הילכך, כתב התפארת ישראל, שכל הטעם הוא מפני הבאת חולין לעזרה. ואכן, חומש ישלם.

לעיל [ז ב].

ומדמי עולה, יביאו יורשיו עולה⁽³⁵³⁾,
ומועלין בהן, במעות, מן התורה⁽³⁵⁴⁾.

ומדמי שלמים, יביאו שלמים, ונאכלין ליום
אחד, כדין שלמי נזיר [ולא כשאר שלמים
הנאכלים לשני ימים ולילה]. ואין טעונין
להם, כשאר שלמי נזיר, משום שנאמר בלחם
נזיר [במדבר ו] "ונתן על כפי הנזיר", וכיון
שמת אין כאן נזיר⁽³⁵⁵⁾.

גמרא:

שנינו: המפריש מעות לנזירתו, לא נהנין ולא
מועלין מפני שאין ראויין לבא כולן שלמים.

משמע, שמעות שהופרשו לצורך קרבן, והם

מת הנזיר לפני שהביא קרבנותיו, והיו לו
מעות סתומין, יפלו המעות לנדבה,
לשופרות, והן תיבות שהיו בבית המקדש,
ששם נתנו מעות נדבה⁽³⁵¹⁾, והלכה היא
למשה מסיני שמעות סתומין בנזיר שמת,
נופלים לנדבה⁽³⁵²⁾.

ואם היו לו מעות מפורשים, לחטאת לעולה
ולשלמים, דמי הטאות ילכו לים המלח, כשם
שאלו הפריש חטאת ומת, תמות, כמבואר
במשנה הקודמת, כן דמי חטאת הולכות לים
המלח. אותן המעות, לא נהנין, אסור להנות
מהן מדרבנן, ולא מועלין, ואם נהנה מהן,
לא מעל, כמבואר לעיל [ג א] שאין מועלין
במעות ההולכות לים המלח, כיון שהולכות
לאיבוד ואינן קדשי גבוה.

351. ומבואר במסכת שקלים [פרק ו משנה ה'].

352. כן אמרה הגמרא במסכת נזיר [שם] על
הקושיא: והלא דמי חטאת מעורב בהן?

והקשו שם התוס': למה לי למימר הלכה היא
בנזיר, ולמה לא אמרו "מפני שיכול להביא
מכולן עולה", כשם שאמרה המשנה "מפני
שיכול להביא מכולן שלמים"? [כנראה,
שהקושיא היא לשיטת התוס' לעיל הערה 350]
ונקטו התוס' עולה, משום שעולה הוא קרבן
חמור יותר לדין זה, מפני שכולה כליל. תוס'
יום טוב. ותירצו: עד כאן לא אמרו "מפני
שיכול", אלא כשהוא חי, אז יכול לחזור בו
ולהביא מכל המעות מה שירצה, ולהוסיף מעות
לשאר הקרבנות, מה שאין כן, כשמת. וראה שם
תירוצ' נוסף.

353. דעולה דורון בעלמא הוא, ואינה באה
לכפרה. [כוונתו, על פי מה שביאר לעיל הערה

336. שהטעם בחטאת שמתו בעליה שתמות,
מפני שאין כפרה למתים]. וכמו שאמרו במסכת
קנים [פרק ב משנה ה]: האשה שמתה יביאו
יורשיה עולתה. המיוחס לרש"י.

354. תפארת ישראל. ראה רמב"ם הלכות
מעילה [פרקג הלכה יג].

355. כן כתבו רש"י ותוס'.

אבל השפת אמת מוכיח שהרמב"ם אינו
סובר כן. אלא, היינו טעמא שאינו טעון לחם
משום שאין על הקרבן תורת קרבן נזיר, כיון
שאינו בעולם, אלא תורת שלמים בלבד.

אם כן, מקשה, למה אינו נאכל אלא ליום
אחד, הלא אין דינו כשלמי נזיר, אלא כשאר
שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד?

ועוד מביא שיטת הרמב"ם [פרק ט מהלכות
נזירות הלכה ב] שמותר הנזיר, דהיינו הפריש
מעות לשלמי נזיר, ועודנו חי, אלא שנותר מן

סתומין, אם מעות אלו ראויין להביא מהן דבר שאין מועלין בו, אין מועלין בהן גם במעות המיועדים לדבר שמועלין בו. ועל הלכה זו מתקיף ריש לקיש.

מתקיף לה ריש לקיש: וליתני נמי, ולמה לא הוסיף התנא של המשנה עוד הלכה דומה לזו:

המפריש מעות לקינו (356) [קן] הוא תור ובני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, ומביאים אותו יולדת, מצורע, זב, זבה, נזיר, ועוד. התורים אינם כשרים אלא כשהם גדולים, כשהן כבר צהובין, ואילו בני יונה אינם כשרים אלא כשהם קטנים],

לא נהנין, ולא מועלין במעות אלו, מפני שהן ראויין להביא תורין שלא הגיע זמנן (357)

בהם קדושה זו להיות נאכלים ליום אחד. ומוכיח שם מדברי התורה כהנים כצד השני, שאינו שלמי נזיר, אלא שנאכל ליום אחד מחמת תחילת הקדשו. גם החזון איש [מנחות סימן לב ס"ק טז] סובר כדברי הגרי"ז דיש לומר שאינו שלמי נזיר, ואף על פי כן, אין נאכל אלא ליום ולילה. אלא שכותב טעם אחר. על פי המבואר בגמרא זבחים [לו א] שדרשו ממה שנאמר בקרבן תודה [ויקרא ז] "ובשר זבח תודת שלמיו" שקרבן תודה נאכל ליום ולילה. ואמרה שם הברייתא "שלמי נזיר ושלמי פסח מנין" שנאכלים ליום ולילה? "תלמוד לומר שלמיו". ופירש רש"י, ששלמי פסח היינו חגיגה הבאה עם הפסח [כמבואר במסכת פסחים]. ומוסיף רש"י שאין לומר הכוונה לסתם שלמים, שהרי אמרה התורה במפורש שנאכלים לשני ימים. כלומר, רק שלמים המקוריים נאכלים לשני ימים, ואילו כל שאר השלמים, ובהם שלמים הבאים מחמת נזיר שמת, ואף על פי שהם שלמים ממש, מתרבים מהפסוק "שלמיו", שהם נאכלים ליום אחד.

356. גירסת השיטה מקובצת.

357. עיין לעיל הערה 350, מחלוקת רש"י ותוס', בהסברת טעם המשנה "מפני שהן ראויין

המעות, באלו המעות יקנה שלמים, ושלמים זה, גם כן, נאכל ליום אחד ואינו טעון לחם. ומבאר על פי מה שדרשו חז"ל שיכול לקבל נזירות על מאה עולות ושלמים. מוכח, שכל מה שנזיר מרבה בשלמים, יש להם דין שלמי נזיר. הילכך, גם בנזיר שמת וגם במותר שלמים, הרי הם נאכלים ליום אחד, ולהם דין שלמי נזיר. אלא, שלחם מביא רק לקרבן אחד. וכנראה, כוונתו, שהדין של הלחם אינו דין לחם הקרבן, אלא לחם הנזיר, ואף אם מביא מאה קרבנות שלמים, מכל מקום, מביא לחם אחד על נזירותו. הילכך, בנזיר שמת, או מותר נזיר, אינו מביא לחם.

והנה, מה דפשיט ליח להשפת אמת, שלחמי נזיר הוא דין על הנזיר ולא על הקרבן והשלמים הם שלמי נזיר, מסופק בכך הגרי"ז [נזיר שם ובמנחות ד ב].

הגרי"ז חוקר, אם מה שממעות נזיר אינו מביא לחם, הוא, משום שהלחם הוא דין על הנזיר, והואיל ואין כאן נזיר, לכן אין מביאים לחם. כלומר, השלמים עדיין תורת שלמי נזיר עליהם, אלא שאין מביאים הלחם משום שהלחם הוא חובת הנזיר [כדברי השפת אמת]. או, שבאמת אינן שלמי נזיר, ותורת סתם שלמים עליו, ולפיכך אינו מביא לחם, והא דנאכלים ליום אחד, היינו משום שכיון שבתחילה חל על המעות קדושה של דין אכילה ליום אחד, נשאר

וימתין להם עד הגעת זמנן, ובני יונה שעבר זמנן⁽³⁵⁸⁾, ועליהם שנינו [בעמוד ב] שאין מועלין בהם,

ולמה לא שנתה המשנה לדין מפריש מעות לקינו⁽³⁵⁹⁾?

ומתצינן: אמר רבא: אינו דומה מפריש מעות לקינו למפריש מעות לנזירותו, כי במפריש מעות לנזירותו, אמרה תורה: במעות אילו הסתומין "הבא מהן שלמים", הילכך, אמרה המשנה שהמעות מיועדים לשלמים,

לבוא כולן שלמים.

רש"י מבאר, מפני שעל כל מעה ומעה יכול לומר שהוא מן השלמים. ותוס' מבארים, מפני שמכל המעות יכול להביא שלמים, ויוסיף מביתו מעות לחטאת ועולה.

הגרי"ז [נזיר שם ומנחות ד ב] חקר בדעת תוס' שבמעות סתומים יכול להביא מכולן שלמים. האם הוא דין ב"הקדש", כלומר, כיון שלא בירר את המעות עדיין לא נסתיים הקדשו. [עיי' שם בהערה 350 בשם התפארת יעקב], ולפיכך לא חל עדיין על המעות דין של קדשי קדשים מחמת מעות חטאת ועולה, שאינם עדיין לא מעות חטאת ועולה ולא מעות של שלמים, אלא, מעות סתומים המיועדים לגמר קדושתן כשיפריש מהן המעות לחטאת ועולה ושלמים. ובינתיים יש עליהם קדושת מעות סתומין בלבד.

או יתכן לבאר, שבעצם יש כבר עליהם השלמת קדושתם, גם לחטאת ועולה שהם קדשי קדשים, ובין לשלמים, אלא שהוא דין בהלכות מעילה, שכל זמן שלא התבררה קדושתם אינם עדיין בגדר "קדשי ה'" [עיי' שם בשם פירוש הרא"ש].

ומבאר, שבחקירה זו נחלקו רש"י ותוס'.

רש"י סובר כצד השני, ומפאת עצם קדושתם הריהם קדושים לגמרי, הילכך כתב שכיון שעל כל מעה ומעה, יש לומר שהוא מן השלמים, ולכן אין כאן דין מעילה. [ולפי ביאור זה, גם אם יהנה מכל המעות לא ימעול, ויתורין קושית התוס' יום טוב, שמלשון המשנה משמע שבכל

המעות אין מועלין].

ואילו תוס' סוברים, שמפני שאינם עדיין בגדר גמר קדושתם, ועדיין חסר בהם ההפרשה לחטאת ועולה ושלמים, הילכך יכול להביא מכולם שלמים. [וכנראה, כוונתו לבאר, שרש"י חולק על תוס', וסובר שאסור לקנות מכל המעות שלמים, כיון שכבר הוקדשו לחטאת ועולה ושלמים, ויש בתוך המעות קדושת חטאת ועולה]. עד כאן ביאור במחלוקת רש"י ותוס'.

אמנם, מסיק הגרי"ז מקושית ריש לקיש, שאין כאן אלא הפקעה מדין מעילה, כצד השני. דבשלמא במפריש מעות לנזירותו, שייך לומר, שכיון שלא פירש, חסר בגמר קדושתם, ואין עליהם דין של קדשי קדשים, אבל במפריש מעות לקינו, לא חסר כלום בעצם הקדשת המעות, וכבר נגמר עצם יעוד הממון למה שהם. אלא שיכול לקנות תורים שלא הגיע זמנם, ולהפקיע מדין מעילה.

מוכח, שהחסרון במעות סתומים, הוא, בדין מעילה שבהן, ובחוסר ודאות שאכן יבואו לידי מעילה.

358. כתבו התוס', מה שאמרה הגמרא "ובני יונה שהגיע זמנן", הוא מיותר, דלעולם לא יהיו ראויין למזבח, מאחר שכבר עבר זמנן. אלא נקטו אותן אגב תורין שלא הגיע זמנן.

359. המשנה למלך [הלכות איסורי מזבח פרק ג סוף הלכה ח] מוכיח מכמה ראיות, שאסור להקדיש מחוסר זמן. על כן, הקשה, על השקלא

אבל במפריש מעות לקינו, וכי אמרה תורה:
 "הבא תורין שלא הגיע זמנן" שאינן (360)
 ראויין למזבח כלל?!

הילכך לא שייך לומר שהמעות "מיועדים"
 לדבר שאין מועלין בו. וכיון שהן קדשי
 קדשים, מועלין במעותיהם.

מתניתין:

המשנה דנה בדם הקרבנות מתי אין מועלין
 בו, וכן ביין של נסכים. והיא המשך
 למשניות הקודמות ששנינו בהן דין קדשים
 שאין מועלין בהם.

בגמרא מובאת דרשות הכתובים שאין
 מועלין בדם. אלא שאסרו חכמים להנות מהן
 בסופן, כלומר, אחרי שיצאו לנחל קדרון.

וכך שנינו במסכת יומא [נח ב]: "שירי הדם
 [של חטאות הפנימיות], היה שופך על יסוד
 מערבי של מזבח החיצון. ו[שירי הדם] של
 [קרבנות הקרבים על] מזבח החיצון, היה
 שופך אל יסוד דרומי. אלו ואלו [דמים של

החיצונים ושל הפנימים הנשפכין אל יסוד
 מזבח העולה, היו שותתים ונופלים מן יסוד
 המזבח על הרצפה] מתערבין באמה [סילון
 שבעזרה היוצא לנחל קדרון] ויוצאין לנחל
 קדרון. ונמכרין [הדם] לגננין [בעלי גנות
 לזבל בהן שדותיהן] ומועלין בהן [אסור
 ליהנות מהן בלא לשלם לגזברי הקודש].

היינו, שחכמים גזרו איסור מעילה על הנהנה
 מן הדם, כגון: אם זיבל בו את גינתו, בלי
 לקנות אותו מן הגזבר (361).

עוד דנה המשנה בנסכי יין הבאים עם
 קרבנות, אם יש בהן מעילה.

רבי שמעון (362) אומר: הדם, קל בתחילתו
 וחסור בסופו, כמו שיבואר.

נסכין חמורין בתחילתן וקל בסופן (363), כמו
 שיבואר.

כיצד? דם, בתחילתו, תיכף אחרי שחיטת
 הקרבן (364), אין מועלין בו (365), אין בו דין
 מעילה, כמו שיבואר בגמרא. יצא לנחל
 קדרון, מועלין בו (366).

וטריא של הגמרא. הלא אסור לקנות מהם תורין
 שלא הגיע זמנן?

הקין אורה מתרין, שבעופות לא נאמר איסור
 זה. ולא ביאר הטעם. ועיין בתקנת עזרא לקמן
 [יב א]. והחזון איש כתב [פרה סימן ג ס"ק ו]
 דהאיסור להקדיש מחוסר זמן הוא רק במחוסר
 זמן של תוך שבעה ימים.

360. גירסת השיטה מקובצת.

361. ועיין הערה 371 בשם המאירי.

362. גירסא אחרת: רבי ישמעאל.

363. גירסת השיטה מקובצת.

364. המיוחס לרש"י [דף יב]. ועיין הערה 372.

365. גירסת הגאון יעב"ץ.

366. המיוחס לרש"י מפרש שלכן לא גזרו עליו
 בעודו בבית המקדש, מפני שאין גזרין גזירה
 במקדש.

ומבאר התפארת ישראל, שמוכרח לומר כן,
 שאם נאמר שכבר בעזרה יש בו מעילה, למה
 אמרה המשנה "קל בתחילתו", וכן כתב בפירוש
 ב. כלומר, הלא לפני שחיטה מועלין בו [עיין
 הערה 372].

שנינו במשנתנו שאין מועלים מן התורה בדם, אלא מדרבנן לאחר שיצא לנחל קדרון. הגמרא דורשת מדרשות הכתובים שאין מועלין בדם.

סוגיא זו מופיעה במסכת יומא [שם] ובשאר מקומות בש"ס, ותתבאר על פי פירוש רש"י שם.

תנו רבנן: מועלין בדם. דברי רבי מאיר ורבי שמעון. וחכמים אומרים: אין מועלין.

והגמרא מבארת (370): **עד כאן לא פליגי אלא, אם מועלין בסוף מדרבנן (371), ולדעת רבי מאיר ורבי שמעון, מועלין, וכמו שאמרה**

נסכין, בתחילתן, משהוקדשו עד שנתנסכו, מועלין בהן, מפני שהם קדשי גבוה. ירדו לשיתין [נקב היה במזבח שבו יורדין הנסכין ל"שיתין", דהיינו יסודות המזבח, שהן חלולין ועמוקים מאד (367)], **אין מועלין בהן, מפני שאין בהם שום צורך גבוה (368), וכבר נעשית מצותה (369). ובגמרא יבואר איך יתכן להנות מהם, הרי הן מתחת למזבח.**

גמרא:

סוגיא דאין לך דבר שנעשית מצותה ומועלין בו

367. רבינו עובדיה. ויבואר בהערה 388.

368. רש"י סוכה מט א

369. תוס'.

370. גירסת השיטה מקובצת על פי גירסת הגמרא יומא שם. וראה תוס'.

371. היא גירסת הגמרא במסכת יומא, וכן גרסו כאן הראשונים וכן כתבו התוס' במסכת פסחים [כב א]. ומשמעותה שלאחר שיצא לנחל קדרון מועלין בו, לדעת רבי מאיר ורבי שמעון, רק מדרבנן.

אבל רבינו חיים [תוס' יומא שם] סובר שמועלין בו מדאורייתא "לפי שבית דין מקדישין אותו".

ועיין שם מה שרצה לתרץ בזה, ומה שהקשו עליו התוס'.

וכתב החק נתן שגם דעת הרמב"ם כדעת רבינו חיים.

וזה לשון הרמב"ם [הלכות מעילה פרק ב

הלכה יא] "כל דמי שחיטת הקדשים, אין מועלים בו, בין לפני כפרה בין לאחר כפרה עד שיצא לנחל קדרון. יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש".

הראב"ד הביין דעת הרמב"ם שהמעילה היא מדאורייתא, על כן השיג עליו וכתב "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן".

והפירוש קדמון, גם כן סובר, שמועלין בו מן התורה, אלא, שכתב טעם אחר והוא: משום שחזר לקדושתו הראשונה שהיתה לו קודם שנשחטה. [כמבואר בהערה הבאה].

ומדברי המאירי בחידושי לעבודה זרה [מד א] למדנו ביאור דברי הרמב"ם. וזה לשונו "ומגדולי המחברים [והוא הרמב"ם בסגנון קדשון] נראה, שכתבו שמועלין בהם, מפני שנימכרין היו לגגנים, ודמיהם הקדש". כלומר, המכירה לגגנים היא הסיבה לקדושת הדם, והיא סברת רבינו חיים.

ועוד יותר אפשר ללמוד מדברי המאירי במקום אחר [פסחים כב], ביאור בטעם הראשונים הסוברים שהוא אסור מדרבנן, מפני שהם סוברים: אדרבה! איסור ההנאה בדם, הוא

המשנה, אבל מדאורייתא, אין מועלין.

מעילה. מוכח שאינו קדשי גבוה (372).

מנא הני מילי, מנין שאין מועלין בדם מן התורה?

דבי רבי ישמעאל תנא: אמרה התורה בפסוק ההוא "ואני נתתיו לכם לכפר", ודרשינן: לכפרה נתתיו לדם, בתורת זריקת קדשים, ולא לדין מעילה, ואין בו דין קדשים לענין מעילה. אמר הקב"ה: נתתיו לכם את הדם בשביל לכפר בשבילכם, ולא שיהא קרוי שלי למעול בו (373).

אמר עולא: אמר קרא, אמרה התורה בפרשת דם [ויקרא יז] "ואני נתתיו לכם", ודרשינן: שלכם הוא הדם, כחולין שלכם שאין בהן

לשון הגמרא כאן משמע שהוא גזירת הכתוב "לפני כפרה כלאחר כפרה". ואילו הוא סובר שאחרי השחיטה עוד לפני כפרה, הוי הדם באותו דרגה של לאחר כפרה, ואינו היקש בעלמא. וסברא דומה לזו נאמרה לעיל, דף ד ב ה א, "כל עומד לזרוק כזרוק דמי".

אולם, התוס' בברכות שם מקשים קושיה זו [בסגנון אחר]. ומתריצים: שמה שאין מועלין בדרמים, היינו לאחר זריקה.

ומשמע מדבריהם, שקודם זריקת הדם, יש בו איסור הנאה. והקשו שם הצ"ח והמלא הרועים, הלא גמרא מפורשת היא, שאין מועלין בדם גם לפני הזריקה?

הצ"ח מתרץ, שהתוס' סוברים, שמה שאמרה הגמרא שאין מועלים בדם, היינו דוקא שאין איסור מעילה, אבל יש איסור להנות מהדם. [וכבר מבואר כמה פעמים שיתכן איסור הנאה מקדשים ואינו איסור מעילה, עיין הערה 54].

הצ"ח, על פי דרכו, רוצה לבאר שגם רש"י במסכת חולין, בבארו דרשה זו, ובכתבו "ואינו מקדשי ה'", התכוון לומר שאין בו דין מעילה, אבל מכל מקום, איסור בהנאה.

ואילו הפני יהושע [פסחים כב] סובר, שהוא מותר בהנאה לגמרי.

373. רצון לומר: לטובה ולא לרעה, שלא להתערב קטיגור בסניגורו! חידושי המאירי יומא שם.

הגורם למכירתו לגננים. וזה לשונו: "ויוצאים משם לנחל קדרון, ואף על פי שיצאו מגבול המקדש ושאין בהם קרבן מעילה, אסור ליהנות ממנו בלא דמים. ומתוך כך היו רגילין למכרם לגננים לזבל ומקדישים הדמים. וזה שאמר בכאן ומועלין בהם, לא אמרה לקרבן מעילה, אלא לאסור מדברי סופרים הנאתם בלא דמים".

וממשיך המאירי "ויש פוסקין מעילה דוקא [כוונתו לדעת גדולי המחברים]. ואין הדברים נראין, וכבר כתבנוה בשלישי של עבודה זרה".

372. כן כתב רש"י [חולין קיז]. ונחלקו הפני יהושע והצ"ח בפירוש דרשה זו. וכמו שיבואר:

לקמן [יב ב] אמר רב הונא בשם רב: המקיז דם לבהמת קדשים, אסור בהנאה ומועלים בו. והקשו שם התוס', הרי בסוגיתנו מפורש שאין מועלין בדרמים? ותירצו, שמה שאין מועלים בדרמים, הוא, רק אחרי השחיטה, שהדם ראוי לכפרה, ונתמעט מהדרשה "לכפרה נתתיו ולא למעילה", אבל דם בהמה בחייה שאינו ראוי לכפרה, מועלין בו.

וכן כתב רש"י במסכת ברכות [לא א]. ורבינו יונה בברכות שם הוסיף "דכמאן דכיפר דמי", וכנראה, כוונתו לבאר, שעל אף שעדיין לא נזרק, מכל מקום נקרא "נעשית מצוותו" מפני שהוא ראוי לזריקה.

[ודברי רבינו יונה מחודשים הם. כי מפשטות

ושוב אינו מ"קדשי ה". הלכך, על כרחך, לא תדרשנו כך, אלא מה לאחר כפרה אין בו מעילה, אף לפני כפרה אין בו מעילה⁽³⁷⁶⁾.

ותמהינן: ולא⁽³⁷⁷⁾? וכי אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו?!

הרי תרומת הדשן, שבכל יום חותה במחתה, יא-ב ותורם את הדשן מעל המזבח, ונותנו במזרחו של כבש, שנעשית⁽³⁷⁸⁾ מצותו, ויש בו מעילה⁽³⁷⁹⁾, שנאמר בפרשת תרומת הדשן [ויקרא ו] "ושמו אצל המזבח", משמע ששם הוא מקום גניזתו, ושם נבלע במקומו, מוכח שהדשן עצמו התרום אסור בהנאה, וכיון שמחמת קדושתו אסור בהנאה, יש בו גם דין מעילה.

רבי יוחנן אמר: אמר קרא [שם]: "כי הדם הוא בנפש יכפר", ודרשינן "הוא" משמע בהוויתו יהא: הוא לפני כפרה, הוא לאחר כפרה⁽³⁷⁴⁾ לעולם דינו שוה. מה לאחר כפרה, שנתן מתנות הדם, אין בו מעילה, כיון שכבר נעשית מצותו, ואין בו צורך גבוה, ואינו מ"קדשי ה", אף לפני כפרה, אין בו מעילה⁽³⁷⁵⁾.

ומקשינן: ולמה נדרוש כן, ועל אף שאמרה התורה שלעולם דינו שוה, אימא, הרי יתכן לומר בהיפך: מה לפני כפרה יש בו מעילה, מפני שיש בו צורך גבוה, אף לאחר כפרה יש בו מעילה?

ומתריצין: וכי יש לך דבר שנעשית מצותו ויש בו מעילה? שהרי כבר נעשית מצותו

מצינו שלא ימעלו בו קודם שנעשית מצותו? ומתריצים: מצאנו! עגלה ערופה אין מועלין בו לפני ירידתה לנחל איתן.

עוד מבארים הריטב"א והרא"ש, שנלמד מחטאות המתות, ובתורת כהנים דרשינן שאין מועלין בהן כיון שאינן ראויות למצוה. וכן כתבו תוס' ישנים שם ביומא. ובביאור דבריהם עיין קובץ שיעורים [חלק ב סימן כא].

377. גירסת הגמרא שם.

378. גירסת הגאון יעב"ץ.

379. מפשטות הגמרא משמע שיש מעילה בתרומת הדשן, אף אחרי הנחתה. אבל שיטת הריצב"א [יומא שם] שאין בה מעילה, אלא איסור הנאה בעלמא. ועיין לעיל [הערה 274] שלדעת הצאן קדשים והקרן אורה והגר"ח והגרי"ז, סובר הרמב"ם כן, שאינו אלא איסור הנאה. [אלא שהרמב"ם סובר כן אף בשאר הדשן].

ועיין בגליוני הש"ס יומא שם להגר"י ענגיל ביאור דברי המאירי.

374. גירסת השיטה מקובצת.

375. שיטת רבינו תם [תוס' יומא שם] שמה שאמרה הגמרא "לפני כפרה", היינו דוקא לאחר שחיטה, אבל הנהנה מדם קדשים לפני שחיטה, כגון שהקזיז את דמם, מעל מדאורייתא. כמבואר לקמן [יב ב].

והטעם הוא, משום שהדרשה היא ממה שנאמר "הדם הוא בנפש יכפר", משמע, דוקא משעה שהוא ראוי לכפרה.

376. הקשו התוס': אדרבה, נימא בהיפך: "אין לך דבר שלא נעשית מצותו, ואין מועלין בו? והתוס' במסכת יומא מוסיפים: ואין להוכיח מקדשים קלים שאין בהם מעילה לפני זריקת דמים [והריטב"א שם אכן מתרץ כן].

כי מקדשים קלים אין הוכחה, משום שאינם "קדשי ה" כלל. אבל כל שאר "קדשי ה", לא

הרי לך דבר שנעשית מצותו, ומועלין
בו (380)?

ומתצינן: אכן, מועלין בתרומת הדשן אחרי
שנעשית מצותו, אבל אין למדים ממנו,
משום דהוה ליה תרומת הדשן ואיברי שעייר

המשתלח לעזאזל, האסורים בהנאה אף
אחרי שנעשית מצותן, כמו שיבואר, (381) שני
כתובין כאחד, וכל שני כתובין
הבאין כאחד, אין מלמדין, אין למדים ממנו.
כי אם רצתה התורה שנלמד מהם, למה
כתבה את שניהם, לכתוב אחד מהם, ונלמד

אבל, בשארי איסורי הנאה, מה שייך לומר
בהם "נעשית מצותן" הרי דין נעשית מצוותן
נאמר באיסורי הנאה שדינן בשריפה, כמבואר
בסוף מסכת תמורה?

381. שם בגמרא יומא, לא אמרה הגמרא דבר
זה. אלא תיכף אחרי הקושיא: ולא?! והרי
תרומת הדשן, היא מתרצת: משום דהוה להו
תרומת הדשן ובגדי כהונה וכולהו. ועיין שם
בתוס' המעירים על כך. וסוגיא זו מופיעה כמה
פעמים בש"ס [עיין מסורת הש"ס] ובכולם לא
מוזכר שעייר המשתלח.

השפת אמת טוען שגירסתנו היא גירסא
משובשת. מפני כמה טעמים. האחד. למה לא
מנתה המשנה לשעייר לעזאזל בפרק שני בין כל
המנויים שם שמועלים בהם. ועוד, הרמב"ם אינו
מונה שעייר לעזאזל בין איסורי מעילה, כשם
שהוא מונה [פרק שני מהלכות מעילה] פרה
אדומה שיש בו מעילה הואיל והיא נקראת
חטאת. ועוד, למה יהיה בו מעילה, הלא אינו
מ"קדשי ה", אחר ההגדרה ונתברר שדרכו
לעזאזל. ועוד, ממחלוקת רב ושמואל ומלשונם,
משמע, שלא משום מעילה נחלקו.

וגם הקרן אורה מרגיש בקושי שבדבר. ועיין
שם דבריו.

וראה בחידושי הגרי"ז יומא שם [כא מדפי
הספר] המוכיח מדברי התוס' [זבחים עב]
שאיסור איברי שעייר המשתלח אינו איסור קודש
כלל, אלא איסור בפני עצמו, הנלמד מקרא
"גזירה".

380. הקשה הקרן אורה, לדעת הרמב"ם [הערה
274] והשיטות שבהערה הקודמת שבתרומת
הדשן אין "מועלים", אלא שיש עליה "איסור
הנאה" בלבד, צריך לבאר קושיית הגמרא בהתאם
לכך, שהגמרא רוצה להוכיח שעל כל פנים יש
איסור הנאה אחרי שנעשית מצותו. ולשון
הגמרא לא משמע כן?

ועוד מקשה, שאף אם נניח כן, מה הקושיא
לגבי דם, הלא לא רצינו להוכיח שאין איסור
הנאה בדם, ובהחלט יתכן שיש איסור הנאה
מדאורייתא [ועיין בהערה 372 בשם הצ"ח].
אלא שרצינו להוכיח שאין איסור מעילה, ומה
ההוכחה מתרומת הדשן?

ומבאר ביאור חדש בכל הסוגיא. השקלא
וטריא של הגמרא, באמת, אינו דוקא לדין
מעילה, אלא, להוכיח שכל דבר שנעשית מצותו
לא נשאר בקדושתו הראשונה, דבר דבר לפי
ענינו. בדם לגבי איסור מעילה. בתרומת הדשן
לגבי איסור הנאה. בעגלה ערופה לגבי איסור
הנאה [וראה בהערה 384] וכן בגדי כהונה
ויבואר בהערה 383.

והקובץ שיעורים [חלק ב סימן כא] דן
בסברא זו אם שייך לומר "נעשית מצותן"
באיסורי הנאה גרידא, ומביא הרבה ראיות וחלקי
הבונה והסותר. ומצד הסברא, טוען, שבשלמא
בקדשים המיועדים לגבוה, ואיסורם אינו איסור
עולמי שחל משעת הקדשו, אלא, איסור
המתחדש בכל שעה ושעה כל זמן שהוא מיוחד
לגבוה, וכיון שבטל ממנו צורך גבוה, ממילא
פקע איסורו, [ודבריו הובאו בהערה 23] —

השני ממנו.

אבל בשאר קדשים, אכן, לא מצאנו דבר שנעשית מצותו ומועלין בו.

במסכת יומא [סז א] נחלקו חכמים באותן איברים של שעיר המשתלח ביום כפורים אחרי שילוחו בעזאזל, אם הם מותרין בהנאה או אסורין. מאן דאמר מותרין, דורש ממה שאמרה התורה בפרשת יום כפורים [ויקרא טז] "ושלח את השעיר במדבר", ומה שנאמר "במדבר" מיותר לדרוש ממנו: הרי הוא הפקר כמדבר, דהיינו: מותרין בהנאה. ומאן דאמר אסורין, דורש ממה שאמרה [שם] התורה "אל ארץ גזירה", ודורשה מלשון "חומר ואיסור", כלומר, אסורין בהנאה.

על כן, מקשינן: הניחא, תירוץ שתירצנו "הוה ליה תרומת הדשן ושעיר המשתלח שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדין", ניחא, למאן דאמר: איברי שעיר המשתלח אין נהנין מהן,

אלא, למאן דאמר: איברי שעיר המשתלח נהנין מהן, מאי איכא למימר?, חוזרת הקושיא: איך תירצנו "וכי יש לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו", הרי תרומת הדשן נעשית מצותו, ומועלין בו?

ומתריצין: משום דהוה ליה תרומת הדשן ובגדי כהונה, ארבעת בגדי לבן שבהן נכנס הכהן לקודש הקדשים ביום הכפורים, וטעונין גניזה עולמית, ואין הדיוט עובד בהן

כל השנה, ולא כהן גדול ביום כפורים אחר. שנאמר [שם] "ופשט את בגדי הבר והניחם שם", ודרשינן: מלמד שהיו טעונין גניזה,

והם, שני כתובין הבאין כאחד. וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

אלא, שגם בבגדי כהונה נחלקו האם מותרין בהנאה. חכמים סוברים כנ"ל שהם טעונין גניזה, וממילא אסורין בהנאה. ואילו רבי דוסא סובר שמה שאמרה התורה "והניחם שם" בא רק ללמד "שלא ישתמש בהן כהן גדול ליום כפורים אחר", ואילו לשימוש כהן הדיוט בשאר ימות השנה, והן הן ארבעת בגדי כהן הדיוט, מותרין. וכיון שהם מותרין לשימוש כהן הדיוט, אין בהם מעילה, מפני ש"לא ניתנה התורה למלאכי השרת", כלומר, לא אמרה התורה שכהן הדיוט חייב לפושטן מיד בגמר עבודתו [יומא סא].

על כן, מקשינן: הניחא, תירוץ שתירצנו "הוה ליה תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאים כאחד, ואין מלמדין", ניחא, לרבנן, דאמרי: מה שאמרה התורה "והניחם שם", מלמד, שהן טעונין גניזה, שפיר, הוי בגדי כהונה דבר שנעשית מצותו ומועלין בו,

אלא, לרבי דוסא דאמר: מותרין הם לכהן הדיוט⁽³⁸²⁾, קשה, מאי איכא למימר? וחוזרת הקושיא: אם כן, מצאנו תרומת הדשן בלבד, שהוא דבר שנעשית מצותו, ומועלין בו⁽³⁸³⁾?

ועיין בקובץ שיעורים [חלק ב סימן כ"א].

382. גירסת השיטה מקובצת.

383. היינו, שהגמרא סוברת שלדעת רבי דוסא, הוי בגדי כהונה דבר שנעשית מצותו ואין מועלין בו.

ומתרצינן: משום דהוה תרומת הדשן ועגלה ערופה, שגם היא אסורה בהנאה⁽³⁸⁴⁾ אחרי עריפתה בנחל, אף על פי שנעשית מצותה. משום שנאמר בפרשת עגלה ערופה [דברים כא] "וערפו שם", וממה שאמרה התורה "שם", דרשינן: "שם תהא קבורתה" [שם תהא גניזתה], לומר שאסורה בהנאה,

והם, שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמד⁽³⁸⁵⁾.

ומקשינן: הניחא, תירוצים אלו ניחא, למאן דאמר: כל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמד,

אלא, למאן דאמר [סנהדרין סז ב]: שני כתובין הבאים כאחד מלמד, קשה, מאי איכא למימר, למה לא נלמד מהם דין מעילה אף בדבר שנעשית מצותו. וחזרת הקושיה לגבי דם, למה לא נדרוש "מה לפני כפרה יש בו מעילה, אף לאחר כפרה ישבו מעילה", למרות שכבר נעשית מצותו, כשם שתרומת הדשן ועגלה ערופה מועלין בהן אף לאחר שנעשית מצותן?

ומתרצינן: אפילו למאן דאמר: מלמד, כאן אין מלמדים, מפני שתרי מיעוטי כתיבי, בשני מיעוטי, אחד בפרשת עגלה ערופה, והשני בפרשת תרומת הדשן, ממעטת התורה לומר לנו שלא נלמד מהן.⁽³⁸⁶⁾

אין זה מחמת קדושה הראשונה. ועיין שם שלפי ביאור זה מתורצים הרבה קושיות.

384. כתב הרש"ש: בעגלה ערופה אין איסור מעילה, אלא איסור הנאה בלבד. ואישתמיטיה להגאון הרש"ש, שהוא מחלוקת ראשונים, ויש סוברים שהיא אסורה בהנאה.

ועיין באריכות בספר כנסת הראשונים ובספר נחל איתן להגר"ח קנייבסקי [יג. ח. א] וכן סובר כאן המיוחס לרש"י.

385. גירסת השיטה מקובצת.

386. הקשו התוס': למה לנו שני מיעוטים בכדי למעט, הלא במיעוט אחד די?

ואין לומר שאם היתה התורה ממעטת רק באחד מהם, לדוגמה: בעגלה ערופה, היינו למדים מתרומת הדשן, שמועלין בדבר שנעשית מצותה,

זה אינו נכון, כי אם רצתה התורה שנלמד מן

והקשה הקרן אורה, וכי רבי דוסא סובר שאין מועלין בכגדי כהונה? הלא אם ילבשם להשתמש בהם שימוש שאינו של קודש, ודאי שמועלין בהם? ומה שיותר לכהן הדיוט ללבשם בגמר עבודתו, אינו משום שאין מועלין בהם, אלא משום שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, כמבואר בשם רש"י.

אבל לפי ביאורו הנ"ל [הערה 380] מבואר היטב. הדיון בגמרא הוא, רק, אם דבר שנעשית מצותו נשאר בקדושתו הראשונה או שירד מקדושתו. על כן, לדעת חכמים, כיון שהוקדשו לכהן גדול, ונעשית מצותן לא ירדו מקדושתן, ולא ילבשם כהן הדיוט, שירידה היא זו. ועתה הוי להו תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובים הבאין כאחד, ושניהם לא ירדו מקדושתן הראשונה, ובאים למעט דם לאחר כפרה, שירד מקדושתו הראשונה לענין מעילה! אבל לרבי דוסא, אין להוכיח מבגדי כהונה, מאחר שאכן יורדים מקדושתן, ומותרים לכהן הדיוט ומה שמועלין בהם בלובשו אותם שלא בשעת עבודה

כתיב התם, לגבי עגלה ערופה: "הערופה", בה"א מיותרת, ללמדנו: זו, אסורה בהנאה אחר שנעשית מצותה ולא אחרת. וכתוב התם בפרשת תרומת הדשן "ושמו אצל המזבח", והיתה יכולה לכתוב "ושם אצל המזבח", ובא ללמדנו: לזה אסור בהנאה ומועלין בו אחר שנעשית מצותו, ולא לאחר.

הילכך: הני, שני אלו, תרומת הדשן ועגלה ערופה, אין, אכן אסורין בהנאה אף אחרי גמר מצותן, ואילו מידי אחריות, כגון: דם אחר שנעשית מצותו, לא, אינו אסור בהנאה מן התורה. וכיון שכן, דרשינן "הוא", "מה לאחר כפרה אין בו מעילה, אף לפני כפרה אין בו מעילה".

שנינו במשנתנו: נסכים בתחלתן מועלין

בהן, ירדו לשיתין אין מועלין בהן (387).

הגמרא מבררת: לימא האם נאמר, שמתניתין, דלא, שמשנתנו איננה כרבי אליעזר בר רבי צדוק?

דתניא, שנינו ברייתא: רבי אליעזר בר רבי צדוק אומר: לול קמן [כמין ארובה מלמעלה למטה] היה בין כבש למזבח (388) במערבו של כבש. וכדי שלא יתמלאו השיתין מן הנסכים, לכן אחת לשבעים שנה, היו פרחי [ילדים] כהונה יורדין בו עד שהגיעו לשיתין, ומביאין (389) יין קרוש, שנעפש ונקרש, שהוא דומה לעיגולי דבילה [כלומר, נהפכו לגושים מרוב יושנן] ושורפין אותן בקרושה, במקום קדוש בעזרה, מפני שהן אסורין בהנאה. מפני שנאמר [במדבר כח]

388. הכבש שבו עלו למזבח, היה באורך שלשים ושתים אמה ורחבו שש עשרה אמה ומשפע ועולה לגובה תשע אמות גובה המזבח. ובראשו לא היה מחובר למזבח אלא אויר מעט מפסיק ביניהם. [והטעם מבואר במסכת זבחים קד א], ובאותו מקום פנוי הקרוי "אויר בין כבש למזבח" היה ה"לול" [כעין תעלה] בחלק המערבי של הכבש, ובו היו הנסכים יורדים, שהרי מקום ניסוך הנסכים הוא בצד דרום המזבח סמוך לכבש, בצד מערבו. נמצא שהנסכים שתתו מהמזבח לתוך הלול.

לאן הוביל אותו הלול? לדעת חכמים שתתו עד לתהום. כלומר נבלעו באדמה שמתחת למזבח. ואילו לדעת רבי אליעזר בריבי צדוק, ירדו לשיתין, חלל עמוק מתחת למזבח מרוצף בשיש, והיין של כל השנה מצטבר שם ואינו נבלע בתהום.

389. בגמרא סוכה: ומלקטין.

השני, אין צורך בשום מיעוט, כי הרי עתה אנו דנים לפי המאן דאמר: שני כתובין הבאים כאחד מלמדין,

ואי לכך, לא היינו למדים מן השני, וחוזרת הקושיא: למה לנו שני מיעוטים.

ומתמצים בשם רבינו פרץ, שמה שאמרה הגמרא שני מיעוטים, הוא לאו דוקא [עיין שיטה מקובצת], ועיקר המיעוט הוא מ"ושמו", ומה שכתבה התורה "הערופה", בא לדרשה אחרת, כמו שדרשה הגמרא במסכת חולין [כד א].

ועיין בתוס' יומא שם באריכות. ועיין עוד תוס' פסחים [כו א], זבחים [מו א], חולין [קיג ב קיז ב].

387. סוגיא זו הובאה במסכת סוכה [מט א] בגירסא אחרת. וכתבו שם התוס' שגירסא היא עיקרית. ומתפרשת כאן לפי גירסתנו, על פי פירוש התוס' כאן. ועד "איכא דאמרי" מתפרשת על פי רש"י שם.

בפרשת עולת תמיד "ונסכו רביעית ההין לכבש האחד בקודש הסך נסך שכר לה", ודרשין "בקודש" שחייב שריפה, כמבואר בהמשך. על כן דרשין: **כשם שניסוכו בקדושה**, דהיינו בעזרה, כך שריפתו בקדושה.

והוינן בה: **מאי משמע**, איך משמע "בקודש" לחיוב שריפה?

ואמר רבינא: **אתיא**, למדין גזירה שוה "קודש קודש", **כתיב הכא** בנסכים: **"קודש"**, ו**כתיב התם** [שמות כט] **"ושרפת את הנותר באש, ולא יאכל כי קודש הוא"**, ודרשין: **מה נותר שריפתו בקדושה**, אף **האי**, נסכים, **נמי שריפתו** (390) **בקדושה** (391).

הרי שרבי אליעזר בר רבי צדוק סובר, שאחרי ירידתו לשיתין טעון שריפה. ואם כן, עד שריפתו לא נעשית מצותו. ולדעתו, אכן,

מועלין בו עד לשריפתו. ואילו במשנתנו שנינו שאין מועלין בו משעת ירידתו לשיתין. על כן, מבררת הגמרא: לימא מתניתין דלא כרבי אליעזר בר רבי צדוק?

ומתצינן: לא, **אפילו תימא**, שמשנתנו היא כרבי אליעזר בר רבי צדוק, אלא, שהמשנה מדברת בדאי קלט, כלומר, שקלט את הנסכים כשהם עדיין באויר, ועדיין לא ירדו אל הרצפה.

ובאופן זה אין מצותו בשריפה, אפילו לרבי אליעזר בר רבי צדוק, הילכך אמרה המשנה שאין מועלין בו (392).

[התוס' מביאים גירסא אחרת בקושית ותירוק הגמרא, והיא גירסת הגמרא במסכת סוכה. ולפי גירסא זו (393), קושית הלישנא קמא, אינה קושיא, מפני שעל אף שרבי אליעזר בר רבי צדוק סובר שחייב שריפה,

390. גירסת השיטה מקובצת.

391. מדברי רש"י שם משמע [וכן כתב כאן הפירוש ב], שהוא מעין שתי לשונות. ללשון ראשון, חיוב הליקוט מן השיתין הוא, כפשוטו, כדי שלא יתמלא. וללשון שני, החיוב הוא מחמת מצות שריפה הנלמד מנותר. וכנראה, שדבר זה תלוי בלשונות הגמרא. והאריך בכך בספר שולי המעיל.

על דברי גירסא זו מקשה הנזר הקודש [ועיין בהערה לז בשם הקרן אורה], ומה בכך שחייב שריפה בקודש, וכי משום כך תהיה בו מעילה? הלא אמר רבא [י א] שבשר קודש שנטמא, אף על פי שחייב שריפה, אין בו מעילה? ומתקן, על פי דברי הרמב"ם [מובא בהערה 315] ששריפת בשר קודש שנטמא כשרה בזר, הילכך אינה "עבודה". אבל לרבי אליעזר

ברבי צדוק הדורש "כשם שניסוכו בקדושה כן שריפתו בקדושה" ודאי ששריפתו בכהן דוקא, כשם שהניסוך הוא בכהן, הילכך, הוי "עבודה", ויש בו מעילה.

392. אלא נתקדשו כשירדו לשיתין. המיוחס לרש"י ותוס'. ועיין בפירוש א שמדמה דין זה לדין דם אחר שיצאו לנחל קדרון. ובפירוש רבינו אליקים [מובא בשיטה מקובצת]: משום "דאי קלט" לקדושה, כלומר, דלול קלטן לקדושה.

והקרן אורה הקשה: מנלן דהרצפה מקדשו, הרי לא נלמד אלא מנותר, משמע שהוא קדושה בעצם היין?

393. מבואר לפי החק נתן והרש"ש, וכדבריהם מפורש בפירוש ב. ועיין ברכת הזבח וצאן

מכל מקום, יכול לסבור שאין בו מעילה, מפני שאין איסור מעילה תלוי בחיוב שריפה].

גירסת התוס' היא:

הגמרא מקשה: וכי לימא, שמתניתין רבי אליעזר בר רבי צדוק היא, ולא כרבנן?!

דאי רבנן, קשה, הא נחית לתהום⁽³⁹⁴⁾.

כי לרבנן נבלע היין באדמה⁽³⁹⁵⁾, ולא שייך ב"מציאות" למעול בו. אלא לרבי אליעזר בר רבי צדוק, מאחר שהיין מתאסף בשיתין, שייך למעול בו.

ומתריצין: אפילו תימא, שמשנתנו רבנן היא, אלא היא מדברת באופן של דאי קלט, שקלט את היין לפני שנבלע באדמה, וישנה "מציאות" ליהנות ממנו, ומשמיעה לנו המשנה שאין מועלים בו.

[בגירסת המיוחס לרש"י והשיטה מקובצת יש כאן "לישנא אחרינא", והיא ה"איכא דאמרי" במסכת סוכה⁽³⁹⁶⁾].

ולפי גירסא זו מבררת הגמרא: האם לימא, שמשנתנו רבנן היא, ומדברת באופן של דאי קלט, לפני ירידתו בלול, והואיל ואין בו מעתה צורך גבוה, לפיכך: אין מועלין בו,

דאי, דאם נוקים המשנה, כרבי אליעזר בר רבי צדוק, קשה, למה אמרה שאין מועלים בו, הלא אכתי בקדושתיהו קיימי, היין עדיין עומד בקדושתו, כי יש עליו חיוב שריפה, ועד שישרף, קדושתו עליו?

ומתריצין: אפילו תימא, שמשנתנו רבי אליעזר בר רבי צדוק היא, ומודה, שעל אף שחייב שריפה, מכל מקום, אין בו מעילה. והטעם, מפני שאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, והניסוך הוא הרי עיקר מצותו.

בגירסתנו יש נוסח אחר:

קדשים.

ויש להוסיף ביאור על דברי החק נתן: הרי נלמד מנותר בגזירה שוה, ובנותר עצמו שנינו בתחילת המסכת שאין בו מעילה, על אף שחייב שריפה. וכבר העיר כן הקרן אורה.

394. גירסת השיטה מקובצת והיא גירסת הגמרא סוכה שם.

395. כן כתבו המיוחס לרש"י ותוס' כאן, ורש"י במסכת סוכה, וכן כתבו כל המפרשים והוא פשוט לשון הגמרא. אבל השפת אמת מפקפק בכך. וטענתו היא: מי אמר שלדעת חכמים ירדו לתהום ונבלע באדמה, הלא יש לומר, שחכמים רק סוברים שאין חיוב ללקטו ולשורפו, אבל אינם סוברים שאין אפשרות

במציאות ללקטו. ומי אמר שלחכמים לא היה שיתין, הלא משנה מפורשת היא, סתם משנה במסכת מדות [פרק ד משנה ג], ואין חולק עליה, והביאה הרמב"ם [פרק ב מהלכות בית הבחירה] אף על פי שפוסק כחכמים? ומבאר, שאין הכוונה שאי אפשר לירד לשם, אלא שלדעת רבי אליעזר בר רבי יצחק, פרחי כהונה היו מלקטין אותו, הילכך, שייך בו דין מעילה, אבל אליבא דחכמים שאין מלקטין אותו ונשאר בעומק הבור, והוא השיתין, מי יבא לשם למעול? ומתרצת הגמרא, אף על גב שאינו שכיח, מכל מקום, אם אירע שנקלט, מועלין בו.

396. ולפי גירסא זו יבואר המשך הגמרא, על כן הבאנוה.

ומתרגינן: אמנם, מדרבנן הוא, והדרשה אפמכתא בעלמא היא⁽³⁹⁹⁾. רבנן הסמיכו לחיוב שריפה על דרשת המקראות, ואינו מן התורה.

מתניתין:

המשנה ממשיכה לדון בדברים שאין מועלין בהם.

דישון, הנשאר מהקטורת שהורידוהו מעל מזבחה הפנימי. וכן דישון פתילות ושמינים, הנשאר והורידוהו מעל המזורה,

לא נהנין, אסור להנות מהן, ולא מועלין, מפני שכבר נעשית מצותן⁽⁴⁰⁰⁾.

המקדיש דישון בתחלה⁽⁴⁰¹⁾, מי שנטל את הדשן אחר שהוציאו, והקדישו, חלה עליו

איכא דאמרי: הגמרא מבררת: האם לימא, שמתניתין כרבי אליעזר בר רבי צדוק, ומדברת דוקא דאי קלט את היין קודם שירד לרצפה [לשיתין המרוצף], לפיכך: אין בו מעילה. דאם כבר ירד לרצפה, הרצפה מקדשתו,⁽³⁹⁷⁾ וצריך לשרפו, ואם כן עדיין לא נעשית מצותו, ומועלין בו.

ומתרגינן: לא! לעולם משנתנו כרבי אליעזר בר רבי צדוק, אלא, ואפילו לא איקלט ונהנה מן המכונסין ברצפה, גם כן אין מועלין. והא דאמר לעיל בבביתא דצריך שריפה, היינו: מדרבנן⁽³⁹⁸⁾, והיות שמן התורה אינו בר שריפה, הילכך אין מועלין בו, אף אחרי ירידתו לשיתין.

ומקשינן: איך תירצת שהוא רק מדרבנן, והא קרא קנסיב לה, הרי בבביתא דרשה רבי אליעזר בר רבי צדוק מדרשות המקראות?

397. עיין הערה 382.

398. גירסת התוס' והשיטה מקובצת.

399. גירסת התוס'.

400. יבואר לקמן הערה 405.

401. המקדיש דישון בתחלה

בפירוש דברי המשנה כתבו רבותינו הראשונים והאחרונים הרבה פירושים. וכתב הרש"ש שכולם דחוקים. והקרא אורה, אחרי שהביא כמה פירושים, כתב "השי"ת יודיע לנו תעלומות חכמה".

א. פירוש התוס' [על פי גירסת החק נתן]: לפי גירסא זו, עוסקת המשנה, בדישון מזבח הפנימי והמזורה, ששנינו עליהם ברישא שאין

מועלין בהם. והחידוש הוא, שאם הקדישם, מועלין בהם.

כלומר, אילו היו אסורין בהנאה מן התורה, אין אדם יכול להקדישן, ולא נתפס עליהם הקדש. אלא, היות ואינם קדושים, והקדושה שבהם הלכה לה, לפיכך יכול להקדישן, ומועלין בהן מן התורה. ומבואר, לשון "בתחלה", כלומר, עתה, מתחילה בהן קדושה חדשה, כאשר הקדישה, כי הקדושה הקודמת הלכה לה. ב. פירוש התוס' [בלי גירסת החק נתן]: בתוס' משמע שמדובר בדשן שנתרם ממזבח החיצון. וכתב הלקוטי הלכות [והאריכו בכך ה"בועז" ובטל תורה להגר"מ אריקן] שלא יתכן לומר כן. מאחר שהוא קדוש מכבר ואסור בהנאה, ומועלין בו, ואיך יכול להקדישו, ומה יועיל הקדשו?

אבל הברכת הזבח, אכן מפרש, שאין

הכוונה שהקדישו בפיו, אלא שעצם ההרמה הוא הקדשו.

ג. פירוש התוס' במסכת יומא: הקדמה: שם סובר הריצב"א, דדשן מזבח הפנימי אסור בהנאה מן התורה, ומה שאמרה המשנה "לא נהנין", היינו איסור הנאה מן התורה, שלא כשאר מקומות שאמרה המשנה "לא נהנין" ופירושים: מדרבנן, ואם אכן יש עליהם איסור הנאה מן התורה, אינו יכול להקדישן.

על כן, פירש שם הריצב"א את משנתנו, שמדובר, באדם שהקדיש את אפר כירתו, כלומר, אפר שיש לו בבית. [אגב: שם כתבו התוס' "וכן פירש"י". לאיזה רש"י כוונתם? האם היה באוצרותיהם פירש"י למסכת מעילה? וודאי אין כוונתם לפירוש המיוחס לרש"י כאן המפרש פירוש אחר לגמרי],

ולפי פירוש זה, באה המשנה להשמיענו, שהדשן קדוש, אף על גב שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית [כבמשנה יג א]. ולשון "בתחלה", היינו: הקדש חדש.

התוס' [כאן] מקשים על פירוש זה: פשיטא? ומה הצורך להשמיענו, הלא ודאי שכל דבר יכול אדם להקדיש לבדק הבית? וכימא מקשים התוס', שלא משמע כן מלשון "דישון".

וכתבו התוס' יום טוב והברכת הזבח שהרמב"ם [פרק ה' מהלכות מעילה הלכה א] פירש כן המשנה.

ומבואר היטיב, כי הרמב"ם לשיטתו [הערה 274].

וכתב בתקנת עזרא, שלפירוש זה הסכים הגר"א בהגהותיו למשנה. ועיין שם שמיישב הלשון "בתחילה". וכן מבאר בחידושי הגר"ח [תמורה לד א].

ד. פירוש התוס' ביומא: מדובר בדשן מזבח החיצון לאחר שהוציאוהו מחוץ לירושלים, ואז אינו אסור בהנאה [ולדעת

הרמב"ם הריהו אסור בהנאה, עיין שם בהערה 274], הילכך, שייך להקדישו. והחידוש הוא, שאפשר להקדישו, ואינו כשאר דשן [תרומת הדשן] האסור בהנאה.

וגם לפירוש זה לא מבואר הלשון "בתחלה". ה. פירוש המיוחס לרש"י: הנהנה מדשן מזבח הפנימי והמנורה לאחר שהניחו במקום הנחת תרומת הדשן [כמו שיבואר]. והטעם שמועלין בו, הוא, משום שלא אפשר שלא ידבק [לדעת הצאן קדשים] בו מדשן התרום ממזבח החיצון האסור בהנאה, לפיכך מועלין בכולו.

והקשה הקרן אורה על פירוש זה. אם כן, למה צריך להקדישו? ועוד, וכי בשל כך ימעלו בכולו?! וכן לא מבואר הלשון "בתחלה"

ו. פירוש רבינו גרשום ורבינו עובדיה: אדם שהקדיש דמי אותו דישון, כגון: אמר הרי עלי דמי דישון בתחילה קודם שהוציאו לעזרה שיש בו מעילה, ואחר כך הוציאו לחוץ. ובא אחר ונהנה מן הדישון, אף על גב דכבר נעשית מצותו, אפילו הכי מועלין בו. כיון דנהנה ממנו וחיסר מן הדשן, שוב אי אפשר לשער כמה היו דמיו כשנתנה ונמצא מפסיד להקדש, משום הכי מועלין בו לאלתר כשנהנה ממנו. [ראה בתוס' יום טוב ובתוספות חדשים על ההדגשה "לאלתר"].

גם על פירוש זה הקשו האחרונים. הקרן אורה מקשה: מעולם לא שמענו מעילה באופן זה, כשהדשן עצמו אינו בר מעילה, ומוכיח כן ממסכת ערכין [כ].

וה"בועז" מוסיף להקשות, שאם כן, היה לו לומר "המקדיש דמי דישון. נמצא שעיקר חסר מן הספר. וכן, לא אמרה המשנה שהנהנה החסיר, ושעשה כן קודם ששמוהו, ושלא ידוע כמה היה שוה, כל זה לא אמרה המשנה? ועוד, דין דמים שייך בכל דבר, ולא דוק בדישון? ועוד, למה הוי כמפסיד את ההקדש משום שעשה אי אפשר לשער דמיו, הלא אינו יותר

מדבר הגורם לממון, שקיימא לן שאינו ממון? עיין שם שהאריך. והמלאכת שלמה מקשה יותר, הלא לא גרע ממזיק את ההקדש דפטור לגמרי? וכן הקשה המנחת פתים להגר"מ אריק.

ועוד הקשו המלאכת שלמה והבועז, מה החילוק בין קודם שהוציאוהו לאחריו? ומה החילוק בינו לבין אדם אחר? ועיין רש"ש. ולפי דרכו יתורצו מקצת קושיות אלו.

ז. פירוש א: גרס במשנה: המקדש [ולא "המקדיש"] דישון, כתחלה [ולא "בתחילה"] מועלין בו.

ולדעתו, מה שאמרה המשנה ברישא, שדשן מזבח הפנימי והמנורה, לא מועלין, היינו דוקא עד שמניחין בבית הדשן [מקום המוראה והנוצה, כמבואר לקמן]. אבל אחרי שמניחין שם, מועלין בו, מאחר שמתערב עם תרומת הדשן, ומתוך שאינו יודע איזה תרומת הדשן ואיזה דשן מזבח הפנימי, מועלין בו. ולכן כתבה המשנה "דישון" ולא "דשן", כלומר, הדשנים המעורבים זה עם זה.

ועל כך מסיימת המשנה: המקדש דישון, כלומר, בעצם מעשה הנחתו, אחרי שמניחין שם בבית הדשן, "כתחלה" מועלין בו, כלומר, מועלין בו כשם שמועלין בתרומת הדשן מן מזבח החיצון שהיה מונח שם בתחילה, כלומר, שהרי תרומת הדשן היתה העבודה הראשונה כל יום. פירוש זה, הוא כנראה פירוש המיוחס לרש"י, ובשינויים מסויימים.

ועיין בכנסת הראשונים בשם ספר יחוסי תנאים ואמוראים.

ח. פירוש הקרן אורה: בשעת הקדישו את הקרבן, הקדיש גם את דשנו. הילכך, מועלין בו בדשן, אף על פי שנעשית מצותו.

ט. פירוש השפת אמת: גירסת המשנה היא: דישון בתחלה מועלין. כלומר, עד כאן לא שנינו [לעיל ט א] שאין מועלין בשאר

הדשן של מזבח החיצון, אלא אחר תרומת הדשן לדעת רב, או אחר הוצאתו מחוץ למחנה לדעת רבי יוחנן. אבל, בתחלה, כלומר, קודם תרומת הדשן, או קודם הוצאתו מחוץ למחנה, מועלין בו.

י. פירוש הבועז: המקדיש דישון מזבח הפנימי והמנורה בתחילה, כלומר, קודם שהוציאו מהיכל, מועלין בו.

ולכאורה, איך יכול להקדישו, הלא אינו שלו?

ומבאר, על פי דברי התוס' והרא"ש [נדרים לד ב], הסוכרים, שאף על גב שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, אפילו הכי, אם מונח דבר של הפקר, ואין אדם סמוך לו אלא הוא, כבר יכול להקדישו, אף קודם שזכה בו מן ההפקר.

והמשנה מחדשת שני חידושים. אחד: אף שגם אחר שיוציאו יהיה אסור להנות ממנו, מכל מקום, הואיל ומן התורה מותר ליהנות ממנו אחרי שנעשית מצותו, ורק מדרבנן אסור, משום הכי יכול להקדישו. ועוד חידוש: אפילו שעכשיו שהדשן עדיין בהיכל ודאי אינו ברשותו ואיך יקדישו? על כל פנים, כיון שבירו להוציאו וגם כשיוציאו יהיה כל אדם אסור להנות מהאפר, על כל פנים מדרבנן, ולפיכך כל אדם מרוחק ממנו מלזכות בו, ורק אותו המקדיש רוצה לזכות בו בסוברו שהוא עושה מצוה, הלכך אף שאינו ברשות, הוה ליה כאילו בא ברשותו, וכדברי התוס' והרא"ש.

יא. פירוש העולת שלמה: על פי דברי התוס' [זבחים מו א] דבתרומת הדשן של מזבח החיצון, יש מועל אחר מועל, מפני שהם קדושים קדושת הגוף. על כן, באה המשנה לחדש, שדישון מזבח הפנימי והמנורה, אינו קדוש אלא קדושת דמים, ואחרי שמעלו בו יצא לחולין. לפיכך, המקדיש אותו בתחילה, מועל, ולא המועל אחר מועל.

קדושה, ומועלין בו (402) מן התורה.

שנינו במסכת חולין [כב א] "כשר בתורין, פסול בבני יונה, כשר בבני יונה, פסול בתורין. תחילת הציהוב, בזה ובוה פסול". כלומר, בני יונים כשרים רק כשהם קטנים, ואילו תורין כשרים רק כשהן גדולין.

הילכך: תורין שלא הגיע זמנן, ובני יונה שעבר זמנן, לא נהנין, אסור ליהנות מהן מדרבנן, ולא מועלין בהן כלל (403).

ובמשנה הבאה חולק רבי שמעון, וסובר שתורין שלא הגיע זמנן, מועלין בהן. ושם יבואר.

נמרא:

שנינו במשנה [תמיד כח ב] "ירד [התורם תרומת הדשן מן המזבח] הגיע לרצפה [רצפת העזרה] הפך פניו לצפון, הולך במזרחו של כבש כעשר אמות, צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים, מקום שנותנים מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה".

נמצאנו למדים, שהיה מקום מסויים בעזרה, המיועד לשלשה דברים, ואלו הן: מקום השלכת מוראת העוף, מקום הנחת דישון

מזבח הפנימי והמנורה, מקום צבירת והנחת תרומת הדשן של מזבח החיצון.

אמרה התורה בפרשת עולת העוף [ויקרא א] "והסיר את מראתו [הזפק] בנוצתה [עם בני מעיה] והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן". למדנו כמה דברים, שהזפק [מוראתה] נשלך בצד מזרח המזבח, רחוק מן המזבח עשרים אמה, מפני שאין "השלכה" פחותה מעשרים אמה [ואמרו חכמים שהוא שלשה טפחים בצד הכבש, והוא כעשר אמות מקרקעית הכבש], וששם מקום הדשן.

על איזה דשן דברה התורה, שהושם שם במקום ההוא?

בפשטות, על תרומת הדשן של מזבח החיצון, שהרי נאמר בפרשת תרומת הדשן [ויקרא ו] "ושמו אצל המזבח".

ממשנתנו שאמרה "דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין", משמע, שגם דשן הפנימי והמנורה, שמו באותו מקום. והרי כך אמרה, שדישון מזבח הפנימי אין מועלין, הא של מזבח החיצון המונח יחד אתו, מועלין, כי אם מקום הנחתו הוא מחוץ למחנה, מקום שפך "שאר הדשן" של מזבח החיצון, למה ימעלו בו, הלא גם בשאר הדשן של מזבח החיצון אין

402. גירסת המשנה.

פירושו: אין מועלין אפילו מדרבנן. [וכבר מבואר לעיל].

והוכחתם, ממשנה הקודמת לגבי דם, שאמרה המשנה "אין מועלין", וברור שפירושו: אין מועלין אפילו מדרבנן, כי הרי מה שאמרה שם המשנה בסיפא יצא לנחל קדרון, מועלין, היינו מדרבנן בלבד [כמבואר שם הערה 371].

403. כתבו התוס': אף מדרבנן אין מועלין, ואינו צריך לשלם אפילו קרן, אלא, חכמים אסרום בהנאה.

וכן כל מקום שאמרה כן המשנה, הכי

מועלין⁽⁴⁰⁴⁾ כמבואר לעיל [ט א].

לכן, מבררת הגמרא⁽⁴⁰⁵⁾: מנין לנו [ולמשנה במסכת תמיד, הנ"ל] שגם דשן מזבח הפנימי והמנורה שמו שם, באותו "מקום הדשן".

בשלמא

תרומת הדשן של **מזבח החיצון**, קבעה לה יב-א התורה מקומה, **דכתיב ביה "ושמו אצל המזבח"**,

אלא, דשן **מזבח הפנימי**, מנלן, שמקומו שם בבית הדשן?

404. שיטה מקובצת.

405. פירוש זה בגמרא הוא מסקנת התוס'.

ולפי מסקנא זו, אין ספק שבתרומת הדשן של מזבח החיצון, מועלין מן התורה. וכן אין ספק שבדשן מזבח הפנימי והמנורה, אין מועלין. וכל הדיון בגמרא, הוא, על קביעות מקום דשן מזבח הפנימי והמנורה.

ובתחלה רצו התוס' לפרש, שדיון הגמרא הוא על עצם דין המשנה שאין מועלין בדשן מזבח הפנימי והמנורה. ולפי פירוש זה, מבררת הגמרא: בשלמא דשן מזבח החיצון, אין! מועלין משום שנאמר ושמך, וכבר נגמרה מצותו, אלא [על פי שיטה מקובצת] מנלן שבהנחת דשן מזבח הפנימי כבר נגמר מצותו, שהילכך אין מועלין?

והתוס' אינם מקבלים פירוש זה כלל, משום דאדרבה, ממה שנאמר "ושמו" דרשינן [בתחילת העמוד] שכן! מועלין.

עוד פירשו התוס', והוא פירוש המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, ושיטת הר"י [יומא שם וזבחים מו א], שהגמרא מדייקת ממה שאמרה המשנה "לא נהנין ולא מועלין", שהיינו דוקא אחרי השמתו במקום הדשן, משום שכבר נעשית מצותו והוא הדישון. משמע, שעד שלא נדשן, מועלין בו, כי הוא עדיין קודם שנעשית מצותו, ומשמע שמצוה לדשנו.

ועל כן, מקשה הגמרא, בשלמא בתרומת הדשן של מזבח החיצון, שייך לומר נעשית מצותו כי יש מצוה לדשנו [ובכל זאת מועלין בו

אחרי עשיית מצותו, כמבואר לעיל מפני שנאמר "ושמו"], אלא, דשן הפנימי, מנלן שיש בכלל מצוה לדשן, שייאמר עליו "קודם שנעשית מצותו" ו"אחר שנעשית מצותו".

ובתחלה רצו התוס' לפרש פירוש זה, שדיון הגמרא הוא, לענין מעילה התלוי בנעשית מצותו, והתוס' חוזרים בהם, מפני שזה אינו נכון. ולדעתם אין מועלין בדשן מזבח הפנימי, אפילו לפני דישונו והוצאתו, כמו שאמרה הגמרא [פסחים כו א] שאין מועלין בקטרת [והוא דשן מזבח הפנימי] משעה שתעלה תמרתו.

על קושיא זו מתרץ הטהרת הקודש [זבחים מו א], שאינה קושיא.

שמה שאמרה הגמרא שם, הוא, רק שאין מועלין בריח, ואינו סותר למה שנאמר כאן שמועלין בעצם הדשן.

והאמת, שחילוק זה וסברא זו כבר כתבו התוס' ישנים [יומא ס א], וזה לשונם "ויש לומר שבריח אין בו מעילה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, שאי אפשר שלא יהנו ממנו בחפינה ובפיטום ובהולכה ובהקטרה, ורבנן הוא דגזרו ביה. אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי".

אי נמי: ריח אין בו ממש כמו קול ומראה. אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש". ונחזור לדברי התוס':

על כן, מפרשים התוס' לפירוש זה, שדיון הגמרא איננו לענין מעילה, אלא דיון סתמי, מנלן שמצוה לדשן.